

VERDIEPING

DUURZAAMHEID&ECONOMIE

RELIGIE&FILOSOFIE

OPINIE

CULTUUR&MEDIA

SPORT

PODCASTS

PUZZELS

ACI

Boeken Geschiedenis

Langharige vreemde vogels had je in 1900 al, lees je in ‘De eerste hippies’

Frank Bokern duikt enthousiast in de levens van ‘barrevoetsprofeten’ en ‘koolrabi-apostelen’. Maar was dit een zootje dwaallichten of echt een beweging van hippies avant la lettre?

Paul van der Steen 21 november 2024, 06:00

Joseph Salomonson zou de hoofdpersoon in een aflevering van de populaire tv-reeks *Ik vertrek* kunnen zijn. Op zijn 47ste besluit hij na een succesvol bestaan als ondernemer in Europa en Nederlands-Indië het roer helemaal om te gooien. Het driedelig pak vervuult hij voor een simpele tuniek en sandalen. Hij laat bovendien zijn haar en zijn baard groeien. Als een nieuwe Messias trekt hij zonder vooraf bedacht einddoel de wijde wereld in.

Uit andere media

Ja, ik wil elke dag een nieuwsbrief ontvangen met de belangrijkste online artikelen van 11 kranten.

voorbeeld@domein.nl

Inschrijven

Alleen speelt Salomonsons verhaal zich niet in het heden af, maar in 1900. En zoals Salomonson waren er in die tijd meer. Ze werden ‘barrevoetsprofeten’ of ‘koolrabi-apostelen’ genoemd. Passend in het geval van de Nederlander, want hij voedde zich volledig plantaardig en zoutloos. Reden waarom hij zelf meende geen vocht nodig te hebben. Bij zijn aankomst in Londen in 1903 verwoorde een journalist waarschijnlijk de verbazing van velen en noemde Salomonson ‘een merkwaardige ogende man met vreemde gewoontes en een nog vreemdere missie’.

Een hippie op de Monte Verità (de Berg van de Waarheid) in 1930 bij het Zwitserse Ascona. Beeld Collectie Museum Ascona.

Rond 1900 ging het om mensen die zich vragen gingen stellen bij de snel veranderende wereld. Brachten de snelle verstedelijking, industrialisatie en het consumptisme alleen maar heil? Hoeveel plek was er voor het innerlijke leven? Eenlingen en groepen zochten het antwoord in nieuwe, vrijere vormen en gedachten: van meditatie tot uitzinnige feesten (al dan niet met geestverruimende middelen), van naaktlopen tot uitbundige uitdossingen, van solozwerftochten door Europa tot het samenleven in communes met groepen van gelijkgestemden.

Wisselend succes

In Nederland probeerde huisarts/psychiater/schrijver Frederik van Eeden het vanaf 1898 met zijn coöperatieve landbouwkolonie Walden. Zonder duurzaam succes overigens. Dan was Monte Verità (de Berg van de Waarheid) bij het Zwitserse Ascona een langer leven beschoren. Zoekers naar nieuwe zingeving hoopten hier iets te vinden in de natuur, vrijheid, rechtvaardigheid, seksuele ontplooiing en elkaar. Het succes wisselde, maar vrijwel steeds dienden zich wel nieuwe kartrekkers en gefortuneerden aan die de plek nieuw leven inbliezen. Het trok ook prominenten uit de wereld van cultuur, bestuur en bedrijfsleven. Het vissersplaatsje aan het Lago Maggiore lifte mee en ontwikkelde zich mede door die toestroom tot een mondain toeristenoord.

De Nederlandse schrijver Albert Kuyle, die zich enkele jaren daarna zou ontpoppen tot fascist en antisemiet, had in 1934 weinig goede woorden over voor de mensen die Ascona lange tijd trok: ‘Danseressen en schilders, Hindoes met sluk haar en Kurfürstendammers zonder talent, schreeuwbekken van alle kanten van Europa, prutters zonder tal, overspeligen en lichtekooien.’ Het waren volgens hem de mensen die de Zwitserse plaats ‘de naam van het Dorp der Dwazen hebben bezorgd’.

De Italiaanse dichter, dandy en oorlogsvlieger Gabrielle d'Annunzio in 1888.

Stunt van D'Annunzio

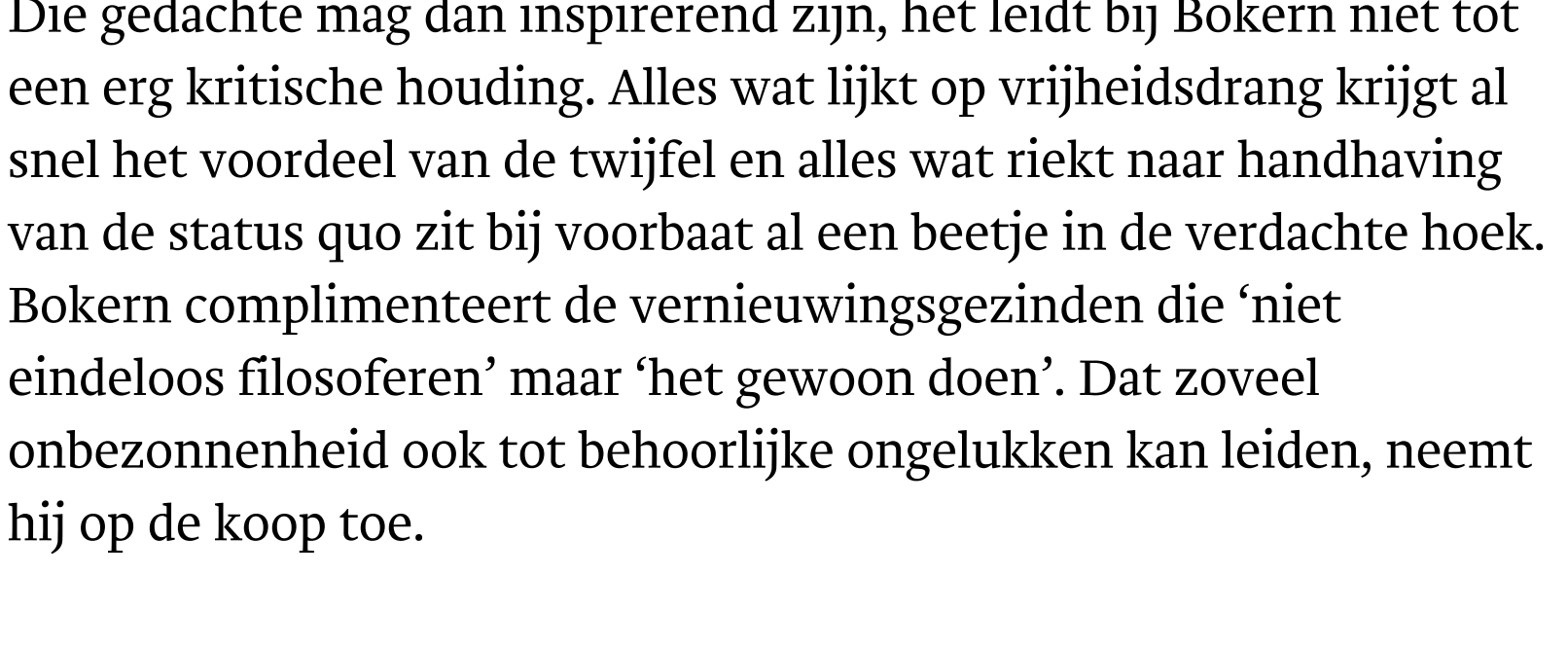
De eerste hippies laat het niet alleen bij de dwarsdenkers van voor de Eerste Wereldoorlog, het boek gaat ook verder in de tijd. Zo staat Bokern uitvoerig stil bij de stunt van de Italiaanse dichter, dandy en oorlogsvlieger Gabrielle d'Annunzio die in 1919 met een paar honderd soldaten de havenstad Fiume (tot kort daarvoor onderdeel van het Habsburgse Rijk) innam. Zijn nieuwe bewind manifesteerde zich met kleurrijke parades en bevolgen toespraken van de leider. Fiume werkte als een magneet op allerlei avonturiers, ook vanwege de hoge tolerantie voor seksuele uitpattingen en middelengebruik. Tot teleurstelling van D'Annunzio annexeerde Italië de door hem ingenomen stad niet, hij en zijn troepen werden juist verjaagd.

Eerdere boeken van Bokern hadden alles te maken met zijn eigen achtergrond. *Hoeden, petten en dameskorsetten*. *Opkomst en ondergang van een middenstandsfamilie* linkte de geschiedenis van de Bokerns aan andere Duitse ondernemers die in Nederland met winkels hun geluk beproefden. In *Crapuul. Kroniek van een krottenwijk* en *Het Jekerkwartier. Bron van vrolijk verzet* vertelde hij met de verhalen van twee buurten in Maastricht, waar de auteur opgroeide, veel over de maatschappij- en cultuurgeschiedenis van de negentiende en twintigste eeuw.

Het waren boeken waar het vertelplezier van afspatte, en in de boeken over Maastricht klonk ook zijn engagement door. Vooral in *Crapuul*, dat een aanklacht was tegen de behandeling van de oorspronkelijke voornamelijk arme bewoners van het Stokstraatkwartier, die als zogenaamd onaangepaste plaats moesten maken voor herontwikkeling van de buurt (nu een duur en exclusief winkelgebied).

Niet heel kritisch

In *De eerste hippies* breken enthousiasme en betrokkenheid Bokern een beetje op. Hij is naar eigen zeggen gefascineerd door de wonderlijke en niet zelden ‘hilarische’ verhalen van de hippies van het fin de siècle. Niet voor niets geeft de schrijver zijn boek de tekst van de *Think different*-reclame van Apple uit 1997 mee: ‘Op de gekken. De buitenbeentjes. De rebellen. De onruststokers. (...) Want mensen die gek genoeg zijn om te denken dat ze de wereld kunnen veranderen, zijn degenen die het doen.’

Vrijheidsbeleving in Ascona aan het Lago Maggiore rond 1930.

Die gedachte mag dan inspirerend zijn, het leidt bij Bokern niet tot een erg kritische houding. Alles wat lijkt op vrijheidsdrang krijgt al snel het voordeel van de twijfel en alles wat riekt naar handhaving van de status quo zit bij voorbaat al een beetje in de verdachte hoek. Bokern complimenteert de vernieuwingsgezinden die ‘niet eindeloos filosoferen’ maar ‘het gewoon doen’. Dat zoveel onbezonnenheid ook tot behoorlijke ongelukken kan leiden, neemt hij op de koop toe.

Groot aantal dwaallichten

Bokern laat wel zien hoe sommige zelfbenoemde goeroes zich ontpoppen tot machtswellustelingen of zichzelf niet erg hielden aan hun principes, hoe idealisten zelfs regelrechte criminelen werden of fervente aanhangers van totalitaire ideologieën. Maar tot een systematisch onderzoek van de vraag waarom het bevrijde denken en leven zo vaak op niets of iets verderfelijks uitliep, komt hij eigenlijk niet. En in hoeverre was hier echt sprake van één beweging, zoals de auteur het laat voorkomen? Ging het niet toch om vogels van verschillende pluimage die op ongeveer hetzelfde moment onder invloed van de snelle veranderingen zichzelf gingen zoeken? Voerde bij al het vieren van het wij-gevoel in werkelijkheid niet vaak ‘de dikke ik’ de boventoon?

Het ‘met grote vastberadenheid doorgaan op het pad dat ze zelf hadden gebaad’ bleek in werkelijkheid opvallend vaak een weinig vaste koers. Het aantal dwaallichten valt niet op de vingers van één hand te tellen.

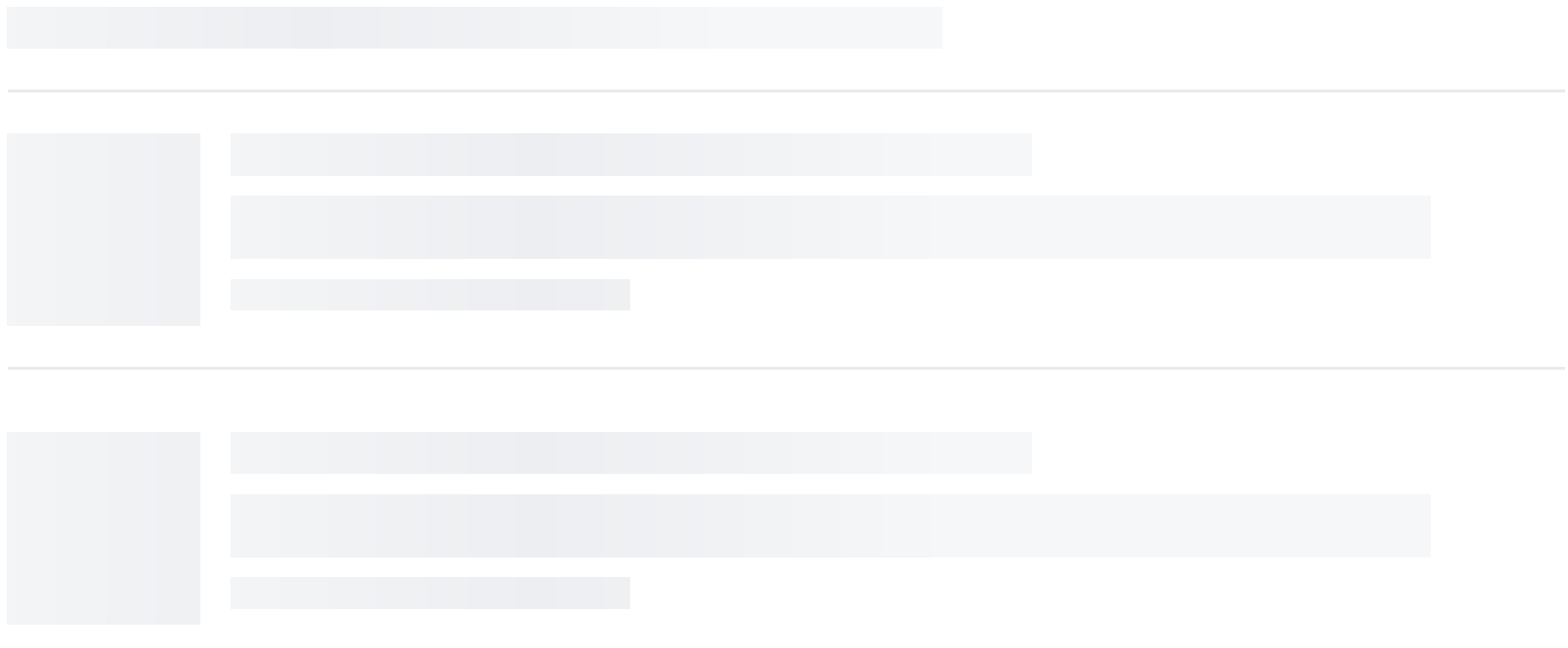
Verhalen over bonte figuren

Bokern kiest voor het vertellen over een lange rij van bonte figuren en ruimt onvoldoende plek in voor het ontwarren van de kluwen aan leiders, leren en aanhangers. Vrij summier staat hij stil bij de voorgangers van de ‘eerste hippies’ in de negentiende eeuw. De schrijver is ook behoorlijk stellig over hun grote invloed op latere tijden zonder heel precies in te gaan op de verschillen en overeenkomsten tussen allerlei eigenzinnigen van toen en later in de geschiedenis.

In zijn boek *De duizelingwekkende jaren. Europa 1900-1914* (een inspiratiebron van Bokern) wijdde historicus Philipp Blom een hoofdstuk aan de populariteit van dromen en visioenen. Daarin signaleerde hij dat die vooral grote interesse wekten in Duitsland, Oostenrijk-Hongarije en Rusland. In Engeland en zeker in Frankrijk liepen minder mensen er warm voor. In *De eerste hippies* ontbreekt dat soort analyse vrijwel geheel.

Speculaties

De schrijver speculeert vaak. Zinnen beginnen met ‘Het is dus goed mogelijk dat...’ of ‘Het moet haast wel...’. Losse eindjes zigen het goede verhaal, waar Bokern zo van houdt, kennelijk in de weg. Speculatie moet dan redding brengen. De ondergang van D'Annunzio's Fiume en de snelle opkomst van het fascisme van Benito Mussolini verleidt de auteur tot een staaltje wat-als-geschiedenis: ‘Italië had kunnen uitgroeien tot een hippieparadijs waar de muziek altijd klinkt en het leven ernstig en groot wordt gedeeld, maar eindigt als een repressieve en oorlogszuchtige dictatuur.’ Op het laatste gedeelte van die zin valt weinig af te dingen. Maar D'Annunzio's experiment wordt wel erg met de roze bril bekeken: het alle-dagen-feest-concept was in Fiume al geen onverdeeld succes, laat staan dat het in een groot land hét model voor een utopische samenleving had kunnen zijn.

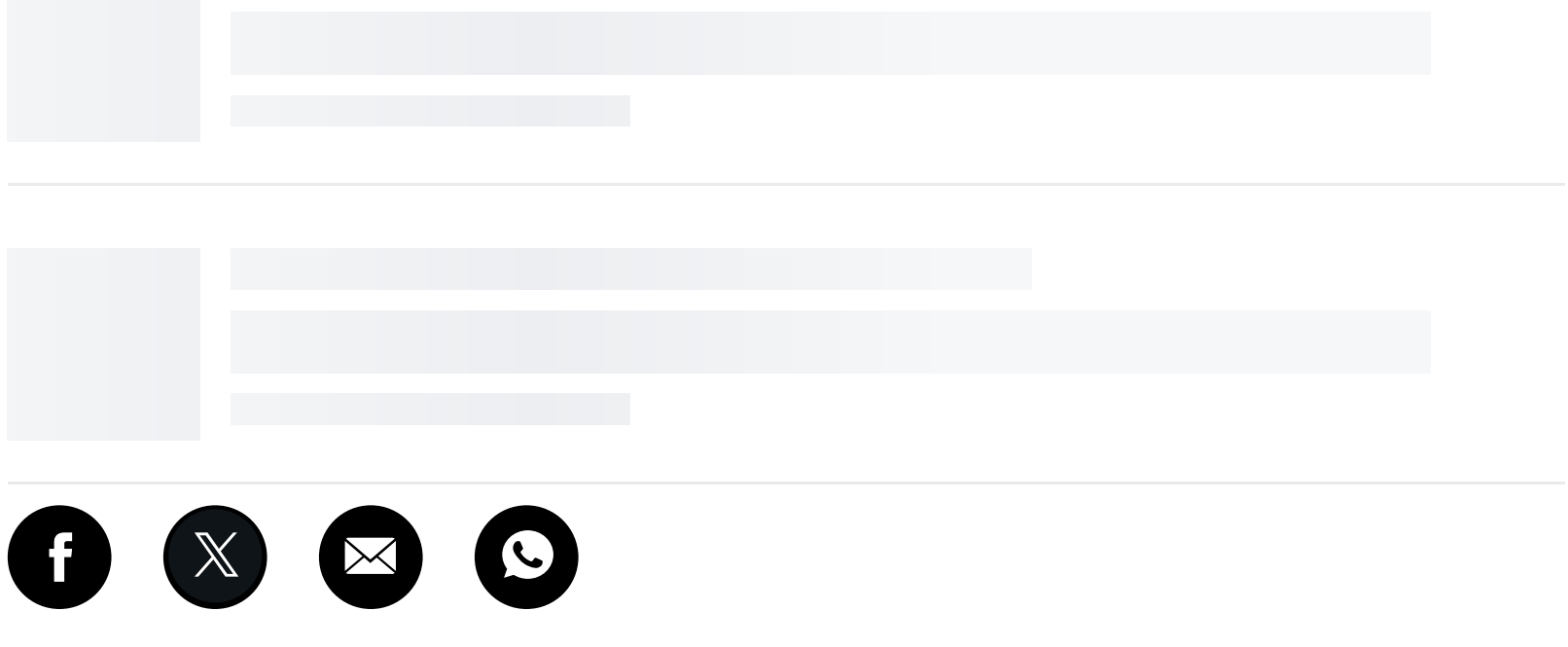

Frank Bokern

De eerste hippies. Bloemenkinderen van het fin de siècle

Van Oorschot;

320 blz. € 25

Wilt u iets delen met Trouw?

Tip hier onze journalisten

Algemeen	Service	Meer Trouw	Navigeer
Over ons	Klantservice	Abonneren	Columnisten
Opiniestuk insturen	Bezorgklacht indienen	Nieuwsbrieven	Recensies
Privacystatement	Bezorging pauzeren	Krant	Archief
Abonnementsvoorwaarden	Bezorging wijzigen	Webwinkel	
Gebruiksvoorwaarden	(Bezorg)adres wijzigen	RSS-feeds	
Cookiebeleid	Adverteren	Facebook	
Privacy-instellingen	Losse verkoop	Twitter	
Auteursrecht		Android apps	
Colofon		iOS apps	